

De toekomst van

Foto Jan Lankevel

LBO- en MBO-niveau) verbeteren zou wat mij betreft prioriteit nummer één zijn. Meer leerkrachten, kleinere klassen, betere benutting van de schoolgebouwen en het betrekken van de ouders bij het onderwijs zijn noodzakelijke voorwaarden. In het PvdA-pamflet wordt helaas niet aangegeven hoe deze kwaliteitsverbetering zal moeten worden bekostigd. Ook niet hoe de verplichting om een studie af te maken gestalte krijgt.

Aanbeveling 3: Herinvoering van objectsubsidie om woningen voor lage inkomens veer mogelijk te maken. In combinatie daarmee wordt bepleit dat er in de bestaande woningvoorraad meer ruimte komt voor de vrije sector. In de nieuwbouwsector is het bouwen van woningen voor de lage inkomens zo goed als onmogelijk geworden, is de stelling. Ik acht herinvoering van de objectsubsidie een stap terug en op dit moment te kort door de bocht. Weer overheidsbemoeienis en inherente bureaucratie bij prijzen van nieuwbouw (grond en bouw). Jammer dat de ingang zijnde ontwikkelingen, waarbij de woningbouwcorporaties hun (financiële) mogelijkheden inzetten om betaalbare woningen te bouwen niet op hun merites worden beschouwd. De effecten daarvan worden ten onrechte niet meegewogen. Ook de opbrengst van bevordering van het eigen woningbezit (verkoop van huurwoningen) kan worden ingezet. Daarnaast zou een nieuwe impuls aan het doorstromingsbeleid moeten worden gegeven. Kortom, het is veel te vroeg om nu reeds tot herin-

voering van de objectsubsidie te besluiten. Overigens zou een koppeling met het 'stedenfonds' gemaakt kunnen worden, zodat de steden de gewenste kwaliteit in nieuwe uitbreidingsplannen ten aanzien van de sociale huurwoningen niet via de grondprijs hoeven te verhalen.

Aanbeveling 4: Uitbreiding van toezichthoudende functies, buurtconciërges tot meer politie op straat is gewenst. Wat mij betreft zou "gewenst" moeten worden vervangen door "noodzakelijk". Een synergie zou kunnen ontstaan door voor (een deel van) deze banen de improductieve uitkeringsgelden in te zetten. Ondanks de hieruit voortvloeiende toename van de collectieve sector vraagt de maatschappij om meer preventief en repressief toezicht. In de komende decennia is hieraan niet te ontkomen. De vraag dient zich zelfs aan of in de praktijk een dergelijke uitbreiding niet budgettair neutraal uitwerkt met daartegenover een grote maatschappelijke opbrengst en een weer vertrouwenwekkende overheid.

Aanbeveling 5 betreft de bestrijding van drugsoverlast. Ten onrechte wordt weinig opgemerkt over de aanpak van de handelaren en het inherente criminele circuit. Een veel strengere aanpak en hogere straffen werken preventief. Ik behoor trouwens tot de groep die geen voorstander is van het vrijgeven van soft drugs. Bij vrijgave wordt de vlucht naar hard drugs groter, alleen al door het feit dat de handel in soft drugs wordt verplaatst naar handel in hard drugs.

De stad bestaat niet, de stad is een achterhaald idee. Met deze woorden opende de vermaarde Franse socioloog Alain Touraine een congres over 'de stad' in Berlijn. Zijn opvatting komt er kort gezegd op neer, dat de industrialisering de steden heeft vernietigd. Andere grenzen dan de aloude stadsmuren zijn in de loop van deze eeuw opgetrokken, namelijk die van sociale klassen. Touraine ziet een nieuwe samenleving opdoemen, namelijk een 'société d'exclusion', een samenleving waarin de scheidslijnen lopen tussen zij die het redden en zij die uitgesloten worden. Politiek in de steden zal zich om die reden vooral moeten richten op het creëren van voorwaarden voor integratie van de 'uitgestoten'.

De toekomst van de stad is een onderwerp dat ook op de politieke agenda van onze collega-politici in het buitenland staat. Ruim driehonderd lokale bestuurders van de SPD in Duitsland, verenigd in de zogenoemde Bundes-SGK (Sozialdemokratische Gemeinschaft für Kommunalpolitik) kwamen onlangs drie dagen bijeen in Berlijn om aan de hand van ruim 25 gedegen inleidingen de grenzen van 'de stad' te verkennen. 'Ort der Gegensätze' was de ondertitel van het congres, en Berlijn is daar in dezer dagen bij uitstek het voorbeeld van. Verschillende bouwputten in het centrum, waarvan de grootste ongeveer één bij één kilometer bedraagt, de betonnen woonblokken in het oosten, oude verwaarloosde gedeelten in het oostelijk deel van de stad met de kogelgaten uit de Tweede Wereldoorlog en rustige villawijken in het zuidwesten. Kortom, een stad van sjeke dames in bontmantels op de Kurfürstendam en van punkers in de wijken Kreuzberg en Mitte.

De lijst van prioriteiten van lokale bestuurders in Duitsland is - weinig verbazingwekkend - nagenoeg dezelfde als in Nederland: veel, heel veel gemeentefinanciën, volkshuisvesting, leefbaarheid en veiligheid en veel zorgen over de toenemende segregatie. De sprekers brachten uiteenlopende problemen, aspecten en invalshoeken naar voren: de stadscultuur, de sociale cohesie in Oostduitse steden, de stadseconomie, de ecologische stad. De in Duitsland populaire auteur Cees Nooteboom

Foto Jan Lankveld

J.A. van Graafeiland
(VVD-)burgemeester
van Venlo

Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken, dat het pamflet *De PvdA en de stad* voortvloeit uit het feit dat de PvdA haar politieke pijlen richt op de (grote) stad, omdat daar zich de politieke invloed het duidelijkst manifesteert. Daardoor is het pamflet eenzijdig in zijn beschouwingen.

Versterking van de stad wordt bereikt door politieke prioriteit te leggen bij het terugdringen van de hoge werkloosheid in de steden en in het doorbreken van de opeenhoping van problemen in een aantal buurten.

Op vijf aanbevelingen van de commissie ga ik nader in.

Aanbeveling 1: uitkeringsgelden moeten worden ingezet voor werk. De gelden van de ABW moeten opgaan in een 'werkfonds'. Uitkeringen uit dit fonds worden gekoppeld aan een arbeidsplaats, 'de basisbaan', die al of niet is of wordt geëffectueerd. De overdracht van uitkeringen vindt niet langer door de Sociale Dienst, maar door een arbeidsbemiddelingsinstantie plaats, die diegenen met een 'basisbaan'-uitkering verplichtingen kan opleggen.

Ik vind de aanbevolen regeling slecht uitgewerkt. Zij roept meer vragen op dan worden beantwoord. De nieuwe ABW werkt immers al volgens het aanbevolen principe. Het is een optisch bedrog: een 'ABW-uitkering' wordt vervangen door een 'basisbaan'-uitkering. Of en in hoeverre met persoonlijke omstandigheden rekening wordt gehouden is onduidelijk. Wat de verhouding is tot het loonpeil in de markt wordt niet uitgewerkt. Hoe aan banen voor deze mensen wordt gekomen, blijft

een even grote vraag als nu reeds het geval is.

De stad wordt in meer opzichten versterkt als wij de betrokkenen aan het werk krijgen. De aanbeveling is op dat punt een lege dop. Het enige nieuwe is, dat de uitvoering door een arbeidsbemiddelingsinstantie zou moeten plaatsvinden. Wellicht is daardoor een betere aansluiting met de markt bereikbaar. Deze privatiseringgedachte is het 'nader bekijken' waard.

Aanbeveling 2, 'Niemand verlaat de school zonder diploma's', is een zeer goede gedachte. Het is de basis voor perspectief in het leven van iedere burger. Het werkt in grote mate preventief bij het voorkomen van allerlei maatschappelijke problemen. De kwaliteit van het onderwijs (vooral

Die Stadt'

Foto Roos Vermeij

Roos Vermeij
CLB-stafmedewerker

Friso de Zeeuw
vice-voorzitter CLB

bracht tot slot een ode aan het flaneren in de stad.

Strategie

Toch bleek al gauw dat noch de sprekers, noch de aanwezigen in staat waren een offensieve strategie te formuleren voor de ontwikkeling van steden. Veelvuldig werd met de vinger naar de regering in Bonn gewezen - zij zou de problemen in de steden hebben veroorzaakt - en de klaagzang was groot over de beperkte mogelijkheden van het lokale bestuur. Een en ander is natuurlijk niet helemaal zonder reden: de financiële positie van de steden in Duitsland is

bijzonder slecht en de ruimte om politiek te 'maken' is beperkt daar ruim 90% van de uitgaven door de nationale overheid zijn vastgesteld. De Nederlandse (grote) steden staan er - zeker met de recente kabinetsplannen - beter voor, of in ieder geval minder beroerd.

Een ander verschil met de lokale politiek in ons land betreft de volkshuisvesting en grondpolitiek. In dat verband brachten sprekers met enige regelmaat overigens Nederland als het goede voorbeeld naar voren. Gemeenten zijn in Duitsland om tal van wettelijke en historische redenen niet in staat een actieve grondpolitiek te voe-

ren. Bestuurders kijken met argusogen naar de actieve grondverwerving van Nederlandse gemeenten en naar het erfpachtstelsel zoals dat in Nederland in de grootste gemeenten wordt gehanteerd. De burgemeester van Leipzig betoogde dat het 'anonieme grondeigendom' op dit moment één van de grootste problemen is voor bestuurders in de stad. Die anonieme eigenaars zijn niet meer betrokken en aanspreekbaar op een evenwichtige ontwikkeling van 'hun eigen' stad. Lokale bestuurders moeten, betoogde hij, veel meer dan nu het geval is contact zoeken met de ondernemers en investeerders in de stad. Het bestuur heeft geen enkele greep op de binnensteden en een verwant probleem is dan ook dat in de binnensteden door de overheid nooit goedkoop is ge-

bouwd en dat in de toekomst niet beter zal worden.

Volkshuisvesting

Ook het thema volkshuisvesting, oftewel 'Preiswert bauen', bracht een vergelijking met Nederland. In Duitsland wordt te duur gebouwd; het heeft op Zwitserland na de hoogste bouwkosten. Een combinatie van factoren is daar debet aan: gecompliceerde (hoog-)bouw in de binnensteden, hoge grondprijzen en dure hooggekwalificeerde vaklui. En bij eengezinswoningen geldt een kelder als standaardvoorziening. Terwijl men in Nederland is overgegaan op een Amerikaans geënt bouwproces met kant-en-klare bouwonderdelen, wordt in Duitsland alles nog ter plaatse door handwerkslieden gemaakt.

Dat Duitsland openstaat voor succesvolle praktijken elders bleek uit de populariteit van het 'Tilburgs model'. Dit reorganisatiemodel voor het gemeentelijk apparaat met als belangrijkste instrumenten contractmanagement en zelfbeheer is zeer populair bij onze oosterburen.

Het waren niet alleen klaagliederen die in Berlijn klonken. De burgemeester van Heidelberg, Beate Weber, had een heldere en concrete strategie ontwikkeld voor een ecologische politiek. Zij heeft een handleiding gemaakt die punt voor punt wordt afgewerkt en ieder jaar wordt bijgewerkt. Zo zijn er afspraken met scholen gemaakt over het energieverbruik en heeft het gemeentebestuur in het kader van de 'autoluwe' stad twee jaar lang gesprekken gevoerd met zo'n 150 organisaties en belanghebbenden om uiteindelijk met een milieuvriendelijk plan te komen dat breed wordt ondersteund. Haar belangrijkste boodschap was: lokale bestuurders moeten een continue dialoog met burgers aangaan.

Onderwerp van discussie was ook het gemeentelijk belastingstelsel. De CDU heeft de aanval geopend op de enige gemeentelijke belastingbron waarvan de hoogte door de gemeenten zelf kan worden bepaald: de 'Gewerbsteuer'. Deze belasting op bedrijfsvermogen benadeelt het nationaal economisch vestigingsklimaat in Duitsland, aldus de tegenstanders. De SPD'ers

willen overwegend de Gewerbsteuer behouden zolang geen behoorlijk alternatief voorhanden is. In ons land is enkele jaren geleden in het kader van het grote-stedenbeleid het idee gelanceerd om zo'n bedrijfsbelasting in te voeren. Dit zou stadsbestuurders een extra financieel belang geven bij (nieuwe) bedrijfsvestigingen. En het zou de stedelijke economie een impuls geven.

McDonalds

Een actueel onderwerp in het lokale bestuur in Duitsland is de ontwikkeling van de steden in het oosten. Veel bedrijven investeren weliswaar, maar voornamelijk aan de randen van de stad waar in de weilanden grote winkelketens en bedrijventerreinen verrijzen. De oude façade van grijze

woonflats en kleine kale winkels is ingeruild voor een nieuwe, westerse van McDonalds en banken. De oude mentaliteit is ingevuld voor een nieuwe, commerciële, maar toch lijkt veel hetzelfde: burgers tonen geen belang in de stad, van sociale cohesie is geen sprak. Het gevoel van vervreemding en ontevredenheid bij de mensen is groot nu ze zien dat de binnensteden verder verloederen. Investerings en sociale plannen zijn nodig en hierin ligt zeker een taak voor de sociaal-democraten op lokaal niveau.

Investerings

Rudolf Scharping, de inmiddels voormalige partijleider van de SPD, erkende de noodzaak voor meer investeringen in de steden in het oosten van Duitsland. De teneur van veel bijdragen over dit onderwerp hing duidelijk samen met de crisis in de SPD. Spreken wij in het recente discussierapport van de PvdA over 'de bedrijvige stad' en 'de pluriforme stad', over een 'onorthodoxe aanpak' en een 'nieuwe stijl van politiek', in Berlijn kwam Scharping niet veel verder dan de trieste constatering dat hij

'het onvoorstelbaar vond dat er in deze moeilijke tijden nog mensen waren die zich vrijwillig willen inzetten voor het lokale bestuur in de steden'. Ook vroeg hij zich af hoe mensen nog werkelijk van de stad kunnen genieten. Als oplossing voor de 'grote problemen' bepleitte hij een nieuwe verhouding tussen bestuur en het streven naar 'een brede participatie'. Een tamelijk ondoorzichtige aanbeveling vonden veel deelnemers, die zich openlijk over hem beklagden. Tekenend voor de crisis was verder dat de recente nederlaag in Berlijn niet ter sprake mocht komen van de congresleiding. De enkele PvdA'ers in het gezelschap hadden het onmiskenbare gevoel dat deze crisis duidelijke parallellen heeft met die van de PvdA begin jaren negentig. Veel bestuurders beklagden zich over het gebrek aan belangstelling van jonge mensen voor de partij, een voor PvdA-bestuurders geen onbekend verhaal. Ook de contacten tussen lokale en landelijke politici laten in Duitsland te wensen over, want ondanks pogingen had geen enkel lid van de Bundestag de moeite genomen naar de lokale bestuurders te komen luisteren. Het

is de vraag wanneer de SPD na het onlangs gehouden partijcongres in Mannheim, waarop Scharping het veld moest ruimen voor Oskar Lafontaine, uit het dal weet te kruipen. De partij, de leden en de bestuurders hebben nog een lange weg te gaan. Voorlopig wordt de partij, ook op lokaal niveau, toch vooral gedomineerd door ruzies en een stemming van ontevredenheid. Jammer, want lopend door Berlijn kun je maar één ding denken: wat is er mooier dan hier wethouder te zijn?

Gouden koorden zijn funest

In mijn commentaar beperk ik mij tot de negen aanbevelingen van de commissie-Welschen.

1. Arbeid is het belangrijkste instrument voor integratie en participatie, zegt de commissie, en zij dringt in verband daarmee aan op een andere invulling van het uitkeringsprincipe. Dat is wel een erg magere stelling. Het is waar dat zonder arbeid ongewenste verhoudingen tussen allochtoon en autochtoon blijven bestaan. Maar "een andere invulling van het uitkeringsprincipe" pakt de koe niet daadwerkelijk bij de horens. De stelling suggereert vrijblijvendheid en langs die weg zal het probleem nooit tot een verantwoorde oplossing worden gebracht.

De instelling van een Werkfonds - of welke andere vorm ook wordt gekozen - is niet zo van belang, wèl de wijze waarop de betrokkenen aangesproken worden om deel te nemen. Vergroting van het inkomensverschil tussen actief en passief op de arbeidsmarkt zal de sleutel tot succes moeten zijn. Een zekere pressie om deel te nemen mag om die reden niet ontbreken. Daarmee wordt ook het 'softe' imago van

Henk Wemmenhove
gemeentesecretaris van
Hattem

de PvdA dat in de decennia hiervoor is opgebouwd, omgebogen.

2. De toegang tot de arbeidsmarkt heeft te maken met de kwaliteit van de scholing en niemand mag zonder diploma van school, aldus de commissie. Wat aardig, maar dat wordt al heel lang geroepen. En het resultaat: geen!

De categorie die toegeleid dient te worden naar de arbeidsmarkt heeft niet altijd zo'n behoefte aan het 'diploma' en een 'schoolse' aanpak. Een niet onbelangrijk deel van de doelgroep wil op praktische gronden worden geschoold. Werk en scholing naast elkaar. Het alleen maar naar 'school' sturen zal de groep waarvoor het allemaal zo broodnodig is, niet motiveren. Bovendien moet worden voorkomen dat de voorgestelde maatregelen tot meer welzijnswerkers leiden, waardoor de beschikbare middelen voor Werkfondsen zullen afnemen.

Foto: Ronald van den Heerik

3. 'Levendige buurten' en 'variëteit in het ruimtelijk beleid' wil de commissie. Aardig, maar dat lukt alleen als de bevolking die oorspronkelijk in de wijken woont terugkomt. Dat vereist herstel van de verstoorde verhoudingen.

Dynamiek is alleen te realiseren als er voldoende werk is en dat werk ook evenwichtig wordt verdeeld. Minder gemotiveerden moeten dan door middel van een ferm beleid worden gedwongen aan het dynamische proces deel te nemen.

4. Actief buurtbeheer en meer toezicht zijn gewenst. Ja, dat mag zo wel worden gezegd. Het is voor de burger toch op geen enkele wijze te pruimen dat:

- de buurten erbij liggen zoals dat het geval is;
- er toch maar zo weinig toezicht is in de wijken;
- meer politie op straat alleen maar voorkomt in politieke credo's.

De oprichting van 'Werkfondsen' biedt mogelijkheden om aan al deze problemen iets te verbeteren. Werk ten behoeve van wijkbeheer moet toch mogelijk zijn? Er is bijna geen eenvoudiger methode te bedenken om banen te creëren. Het probleem in Nederland is echter dat de staatsorganisatie financieel wordt gekenmerkt door het kassensysteem. Kennelijk is er voldoende geld voor uitkeringen. Kennelijk is er geen geld voor zinvolle werkprojecten, of zoals de commissie-Welschen het noemt 'Werkfondsen'.

Maar is het probleem wel de aanpak? Of ligt de oorzaak van de problemen in onze overgeorganiseerde samenleving? De regeldichtheid en de wijze waarop er mee wordt omgegaan geeft elke niet-goedwillende burger toch alle kansen te openen? Het aantal surveillanten, politiemensen op straat, buurtconciërges, toezichthouders op straat enzovoorts zal nimmer toereikend zijn als er geen andere aanpak achter staat. Een diender zonder sanctie is als Zwarte Piet zonder zak en zelfs een kind verliest vertrouwen.

Drugsoverlast

5. Om een eind te maken aan de drugsoverlast moet de administratieve regelgeving worden verruimd, zegt de commissie. Dat bedoel ik nou met wat ik hierboven in punt 4 schreef. We gillen om meer regelgeving en waar leidt dat toe? Naar nog meer regelgeving. Als de sancties op de bestaande regelgeving nuttiger en effectiever worden, leidt dat tot beter resultaat dan een roep om meer administratieve regelgeving. Uitzitten of afkicken. Niet meer en ook niet minder.

6. De commissie-Welschen wil een volgordecommissie voor het project 'stad'. Da's vast mooi.

7. Er moet meer politieke sturing komen en het bestuur moet burgers, organisaties en ondernemers medeverantwoordelijk maken voor het bestuur van hun stad. Die aanbeveling is me uit het hart gegrepen. Leg verantwoordelijkheden daar waar ze horen: in de buurt. Wat overigens met "verlicht politiek bestuur" bedoeld wordt, mag wel worden verhelderd. Als het is: meer verantwoordelijkheid bij de burger en dus ook meer middelen rechtstreeks naar de burger, kan ik mij daarbij wat voor-